

پایان نامه کارشناسی ارشد

رشته علوم حدیث

گرایش کلام و عقاید

عنوان:

نقش عناصر تاریخی در تبیین عقائد اهل بیت

و بررسی تطبیقی موضوع امامت

استاد راهنما:

حجت الاسلام والمسلمین آقای دکتر محمد تقی سبحانی

استاد مشاور:

حجت الاسلام والمسلمین آقای سید محمدکاظم طباطبایی

دانشجو:

سید مصطفی مطهری

سال ۱۳۹۰

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تمام حقوق این اثر متعلق به دانشکده علوم حدیث است.

تقدیم به :

مظلوم ترین حقیقت آفرینش
و بانوی فداکارش

تشکر :

حمد و سپاس بی پایان به درگاه یکتای بی همتا و اهدای خالص ترین درودها بر ارواح طیبه خاندان عصمت و طهارت که توفیق این خدمت را نصیب نمودند، لازم است از همه اساتید فاضل و ارجمندی که طی دوره تحصیل توفیق بهره مندی از محضر ایشان را داشته ام و به ویژه ریاست محترم موسسه علمی و فرهنگی دارالحدیث حضرت آیت الله ری شهری، که زمینه تحصیل و پژوهش در حوزه علوم اهل بیت را برای اینجانب فراهم کرده اند، و نیز مرحوم حجت الاسلام شریف مهدوی، مراتب قدردانی و تشکر قلبی خود را صمیمانه ابراز دارم.

از سروران معظم و اساتید بزرگوارم حجت الاسلام والمسلمین آقای دکتر محمد تقی سبحانی، استاد راهنما و حجت الاسلام و المسلمین آقای سید محمد کاظم طباطبایی، استاد مشاور، که صمیمانه در راهنمایی و هدایت بحث ها یاری نمودند، کمال تقدیر و تشکر را دارم.

از مسئول محترم امور پایان نامه ها جناب آقای محمد رضا سبحانی، و نیز جناب آقای ابراهیمی، و سایر دوستان دانشکده علوم الحدیث به سهم خود، سپاسگذارم.

و نیز از پدر و مادر عزیز و همسر گرامی ام که در طول این سالها مشفقانه به کمک و راهنمایی ام پرداخته اند، کمال تشکر را دارم و از خدای بزرگ طول عمر با عزت برای ایشان آرزو دارم.

فهرست

ض	چکیده:.....
واژه	کلید
ها
ض
اول؛	فصل
.....	کلیات
.....
۳	۱- بیان مسئله.....
۳	۲- سوالات تحقیق.....
۳	۳- دامنه تحقیق.....
۴	۴- ضرورت و اهداف.....
۴	۵- فرضیه تحقیق.....
۴	۶- پیشینه تحقیق.....
۵	۷- مفاهیم کلیدی.....
۶	۱-۸. عناصر تاریخی.....
۶	۲-۸. تبیین عقیده.....
۷	۳-۸. شیعه.....
۱۳	۴-۸. رافضه.....
۱۶	۵-۸. امامیه.....
۱۸	۹- روش تحقیق.....
۱۸	۱۰- طرح بحث ها.....
اندیشه	فصل اول؛ بررسی دیدگاهها در تبیین مراحل اندیشه
.....	شیعه.....

۲۲	۱- دیدگاه‌های مختلف در تبیین مراحل اندیشه شیعه
۲۳	۱-۱ طرفداران دیدگاه نخست
۲۳	۱-۱-۱ احمد کسروی
۲۵	۱-۱-۲ علی اکبر حکمی زاده
۲۵	۱-۱-۳ سید ابوالفضل برقی
۲۷	۱-۱-۴ حیدر علی قلمداران
۲۸	۱-۱-۵ احمد کاتب
۳۰	۱-۱-۶ سید حسین مدرسی طباطبایی
۳۱	۱-۱-۷ محسن کدیور
۳۳	۱-۱-۸ مستشرقان
۳۴	۱-۱-۸-۱ کاترین لمبتون
۳۵	۱-۱-۸-۲ همیلتون الکساندر روسکین گیپ
۳۶	۱-۱-۸-۳ اتان کلبرگ
۳۷	۲- بررسی دیدگاه‌ها
۳۷	۲-۱ روش‌شناسی
۳۸	۲-۲ کاستی‌ها و دقت‌ها
۳۹	۲-۳ علل و انگیزه
۳۹	۲-۴ جمع‌بندی و بیان اجمالی نظریه مختار
۴۰	۲-۴-۱ نکات مثبت نظریه مختار
	فصل سوم؛ نقش عناصر تاریخی در تبیین عقائد اهل بیت
۴۴	۱- مفهوم‌شناسی عناصر تاریخی
۴۴	۱-۱ عوامل سیاسی؛

- ۱-۱-۱. فضای سیاسی (خفقان)؛ ۴۵
- ۲-۱-۱. مسئولیت های حکومتی؛ ۴۶
- ۳-۱-۱. جنبش های معارض با حکومت ۴۷
- ۴-۱-۱. تبلیغات سیاسی ۴۸
- ۲-۱. عوامل فرهنگی؛ ۴۹
- ۱-۲-۱. اقبال عمومی به آموزه ها ۴۹
- ۲-۲-۱. وجود فر هیختگان ۵۰
- ۳-۲-۱. روحیه پرسشگری و تلاش برای دانش اندوزی ۵۱
- ۴-۲-۱. مواجهه با افکار جدید (نهضت ترجمه) ۵۲
- ۳-۱. عوامل اجتماعی ؛ ۵۲
- ۱-۳-۱. گسترده گی بلاد اسلامی؛ ۵۳
- ۲-۳-۱. پراکنده گی جمعیتی ۵۴
- ۳-۳-۱. مقبولیت عمومی و جایگاه مردمی؛ ۵۴
- ۴-۱. قدرت اقتصادی ۵۶
- ۲- نقش عناصر تاریخی در تبیین عقائد اهل بیت ۵۷
- ۱-۲. دوره ی پیامبر (علیه السلام) تا پایان دوره ی امامت امام سجاد (علیه السلام)؛ (پایه ریزی اندیشه) ۵۸
- ۱-۱-۲. اسلام و پیامبر ۵۹
- ۱-۱-۲. پیامبر در مکه ۵۹
- ۲-۱-۲. پیامبر در مدینه ۶۰
- ۲-۱-۲. از دوران امام علی (علیه السلام) تا پایان دوران امام سجاد (علیه السلام) ۶۵
- ۱-۲-۱-۲. عوامل سیاسی ۶۵
- ۲-۲-۱-۲. شرایط فرهنگی ۶۹

۷۳	۳-۲-۱-۲	شرایط اجتماعی و قدرت اقتصادی
۷۵	۲-۲	دوره ی صادقین (علیهما السلام) ؛ (شکل گیری و شکوفایی معارف)
۷۵	۱-۲-۲	اوضاع سیاسی
۷۷	۲-۲-۲	شرایط فرهنگی
۸۰	۳-۲-۲	اوضاع اجتماعی
۸۱	۳-۲	دوره ی امامت امام کاظم و امام رضا (علیهما السلام)؛ (تثبیت و تصحیح اندیشه)
۸۱	۱-۳-۲	اوضاع سیاسی
۸۵	۲-۳-۲	اوضاع فرهنگی
۸۷	۳-۳-۲	شرایط اجتماعی و اقتصادی
۸۷	۱-۳-۳-۲	مهمترین انشعابات اجتماعی
۸۹	۴-۲	دوره ی امامت جواد (علیه السلام) تا آغاز عصر غیبت؛ (به کارگیری اندیشه)
۸۹	۱-۴-۲	اوضاع سیاسی
۹۰	۲-۴-۲	اوضاع فرهنگی
۹۱	۳-۴-۲	اوضاع اجتماعی و اقتصادی
۹۲	۵-۲	جمع بندی :
موضوع	بر	مختار	تئوری
			چهارم؛ تطبیق
			فصل
			امامت

۹۹	۱- دوره ی پیامبر اسلام تا پایان دوره ی امامت امام سجاد (علیه السلام) ؛ (پی ریزی اندیشه)
۱۰۱	۱-۱. نمونه هایی از آیات ؛
۱۰۳	۲-۱. نمونه هایی از روایات؛
۱۰۳	۱-۲-۱. خلافت
۱۰۵	۲-۲-۱. ولایت

- ۱۰۷..... ۳-۲-۱. امامت و علم.
- ۱۰۷..... ۴-۲-۱. وراثت و وصیت
- ۱۰۹..... ۵-۲-۱. عصمت
- ۱۰۹..... ۲- دوره ی صادقین (علیهما السلام) ؛ (شکل گیری و شکوفایی معارف)
- ۱۱۱..... ۱-۲. نص و نصب؛
- ۱۱۲..... ۲-۲. علم ؛
- ۱۱۵..... ۱-۲-۲. علم غیب
- ۱۱۷..... ۳-۲. عصمت ؛
- ۱۱۹..... ۳- دوره امام کاظم و امام رضا (علیهما السلام)؛ (تثبیت و تصحیح اندیشه)
- ۱۲۱..... ۱-۳. نص، علم و عصمت
- ۱۲۴..... ۲-۳. سخنی جامع در باب امامت و صفات آن
- ۱۲۵..... ۴- از دوره امام جواد (علیه السلام) تا ابتدای عصر غیبت؛ (به کارگیری اندیشه)
- ۱۲۶..... ۱-۴. نگرشی جامع بر صفات امام
- ۱۲۹..... ۲-۴. موضوع غیبت امام دوازدهم و سازمان وکالت
- ۱۳۳..... نتایج؛
- ۱۳۴..... پیشنهادات؛
- ۱۳۶..... کتابنامه

چکیده:

بی تردید ارائه و تبیین آموزه های عمیق اسلام که ریشه در کتاب و سنت دارند، نیازمند بستری مناسب است که تحقق آن در ارتباط مستقیم با همسویی یا عدم همسویی عناصر تاثیرگذار تاریخی است.

وجود و تاثیر عناصر تاریخی یا همان اجزاء سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی اثر گذار بر روند ارائه محتوای عقائد شیعی و تبیین آن در دوره های مختلفی از حیات پیامبر و امامان، بر عرضه دستگامی معرفتی که تبیین معارف آن از یک سیر اجمالی - تفصیلی و بدون پیدایش تغییر در مبانی آن برخوردار است، مهر تایید می نهد.

براین اساس اندیشه های ناب اعتقادی شیعی بی آنکه بر آمده از امری خارج از قرآن و سنت نبوی باشد و با لحاظ تمامی شئون آن تبیین شده است.

در برابر این مهم، قضاوتی ناتمام در روش و استناد، از دیر باز تلاش دارد تا چنین بنماید که اندیشه های بنیادین شیعی برگرفته از پدیده های تاریخی محض و بدون بنیان مرصوص است. طرفداری از این دیدگاه را در دوره معاصر برخی نو اندیشان و نیز گروه فراوانی از مستشرقین بر عهده دارند.

نوشته پیش رو بر اساس نظر نخست و در برابر نظر دوم - و اشاره ای گذرا به برخی آثار قائلین به آن - استوار گردیده، تا با بررسی عناصر تاریخی و چگونگی اثر گذاری آن در تفصیلی شدن تبیین عقائد اهل بیت، فرایند نشر معارف ایشان را به نمایش بگذارد.

کلید واژه ها :

شیعه، عناصر تاریخی، تبیین عقیده، تبیین اجمالی - تفصیلی، امامت، نص، علم، عصمت.

فصل اول
کلیات

۱- بیان مسئله

عقائد شیعه ریشه در بنیان مرصوص قرآن و سنت دارد ولی سیر بیان و تبیین آن عقائد، برای توده شیعیان و غیر شیعیان در گذر زمان تکمیل و ارائه گشته است. تبیین این عقائد که ریشه های آن در آموزه های امامان نخستین بوده است، توسط امامان متاخر و گاه توسط برخی از اصحاب خاص ایشان و در چارچوب آموزه های ایشان، بوده است. این گونه تبیین سبب بروز شبهه *تحول معرفتی تفکر شیعی* گشته است. برخی با استناد به این ویژگی ادعا کرده اند که اساس این عقائد در زمان امامان نخست، مطرح نبوده است. بررسی اسباب و عوامل تبیین تدریجی و تاریخی عقائد شیعی و نقش عناصر تاثیرگذار سیاسی، اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی موضوع این نوشتار است.

۲- سوالات تحقیق

سیر تبیین عقائد و معارف شیعه چگونه بوده است؟
آیا افزون بر اجمال و تفصیل در طول دوره حضور، محتوای عقائد هم تغییر کرده است؟
عناصر تاثیر گذار تاریخی در سیر تبیین معارف شیعی کدامند؟

۳- دامنه تحقیق